

**15 maart
2017**

**Onderzoeken:
'Verkiezingsthema's
Tweede Kamer
Verkiezingen 2017'**

Over het EenVandaag Opiniepanel

Het EenVandaag Opiniepanel bestaat uit ruim 50.000 mensen. Zij beantwoorden vragenlijsten op basis van een online onderzoek. De uitslag van de peilingen onder het EenVandaag Opiniepanel zijn na weging representatief voor zes variabelen, namelijk leeftijd, geslacht, opleiding, burgerlijke staat, spreiding over het land en politieke voorkeur gemeten naar de laatste Tweede Kamerverkiezingen. Panelleden krijgen ongeveer één keer per week een uitnodiging om aan een peiling mee te doen. Op de meeste onderzoeken respondeert 50 tot 60 procent van de panelleden.

Verkiezingsthema's 2017

15 maart 2017

Over deze onderzoeken

Dit is een rapportage van twee grote verkiezingsonderzoeken in maart 2017. In deze onderzoeken komen de lijsttrekkers en belangrijkste verkiezingsthema's uitgebreid aan bod. Het eerste onderzoek vond plaats tussen 28 februari en 15 maart 2017. Aan dit onderzoek deden 30156 mensen mee. Het tweede onderzoek vond plaats tussen 2 maart en 15 maart 2017. Aan dit onderzoek deden 32692 deelnemers mee. De onderzoeken zijn na weging representatief voor zes variabelen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met onderzoeker Petra Klapwijk.

Petra.klapwijk@avrotros.nl

1V Opiniepanel

1. Lijsttrekkers

Hoe doet Alexander Pechtold het volgens u als lijsttrekker van D66?

- Heel goed (23%)
- Redelijk goed (48%)
- Niet zo goed (12%)
- Helemaal niet goed (12%)
- Weet niet / geen mening (5%)

Hoe doet Jesse Klaver het volgens u als lijsttrekker van GroenLinks?

- Heel goed (25%)
- Redelijk goed (39%)
- Niet zo goed (15%)
- Helemaal niet goed (17%)
- Weet niet / geen mening (5%)

Hoe doet Gert-Jan Segers het volgens u als lijsttrekker van de ChristenUnie?

- Heel goed (11%)
- Redelijk goed (40%)
- Niet zo goed (17%)
- Helemaal niet goed (8%)
- Weet niet / geen mening (24%)

Hoe doet Sybrand Buma het volgens u als lijsttrekker van het CDA?

- Heel goed (17%)
- Redelijk goed (48%)
- Niet zo goed (20%)
- Helemaal niet goed (10%)
- Weet niet / geen mening (5%)

Hoe doet Geert Wilders het volgens u als lijsttrekker van de PVV?

- Heel goed
- Redelijk goed
- Niet zo goed
- Helemaal niet goed
- Weet niet / geen mening

Hoe doet Mark Rutte het volgens u als lijsttrekker van de VVD?

Heel goed

Redelijk goed

Niet zo goed

Helemaal niet goed

Weet niet / geen mening

Hoe doet Emile Roemer het volgens u als lijsttrekker van de SP?

Heel goed

Redelijk goed

Niet zo goed

Helemaal niet goed

Weet niet / geen mening

Hoe doet Lodewijk Asscher het volgens u als lijsttrekker van de PvdA?

Heel goed

Redelijk goed

Niet zo goed

Helemaal niet goed

Weet niet / geen mening

Hoe doet Marianne Thieme het volgens u als lijsttrekker van de PvdD?

Heel goed

Redelijk goed

Niet zo goed

Helemaal niet goed

Weet niet / geen mening

Opiniepanel

2. Verkiezingsthema's

Aan welke partij denkt u het eerst bij het thema 'normen en waarden'?

Selecteer slechts één antwoord.

VVD (7%)

PvdA (3%)

PVV (11%)

CDA (40%)

SP (6%)

D66 (4%)

GroenLinks (3%)

ChristenUnie (8%)

SGP (5%)

Partij voor de Dieren (1%)

50PLUS (1%)

Artikel 1 (0%)

DENK (0%)

De Burger Beweging (0%)

Forum voor Democratie (2%)

GeenPeil (0%)

NIEUWE WEGEN (0%)

Piratenpartij (0%)

VNL (2%)

Andere partij, namelijk (2%)

Dat weet ik niet (4%)

Geen opgave (2%)

NAVO-norm

Volgens de NAVO-norm zouden landen 2 procent van hun BBP (Bruto Binnenland Product) aan Defensie moeten uitgeven. Niet alle Europese landen voldoen hier aan. Momenteel geeft Nederland zo'n 1,1 procent aan Defensie.

Moet er volgens u in de komende kabinetsperiode meer of minder geld naar Defensie of ongeveer evenveel?

Meer: 2 procent van het BBP (41%)

Meer: maar het hoeft geen 2 procent van het BBP te zijn (35%)

Ongeveer even veel (14%)

Minder (7%)

Weet niet / geen mening (3%)

Voltooid leven

In Nederland is hulp bij zelfdoding in principe toegestaan wanneer een patiënt ondraaglijk en uitzichtloos lijdt.

Er is nu discussie of hulp bij zelfdoding voor ouderen mogelijk moet worden die hun leven als voltooid beschouwen, en dus 'levensmoe' zijn.

Vindt u dat in de wet vastgelegd moet worden dat ouderen die hun leven 'voltooid' vinden hulp moeten kunnen krijgen om te sterven?

Ja (73%)

Nee (18%)

Weet niet / geen mening (9%)

Leenstelsel of basisbeurs

Het huidige kabinet heeft de basisbeurs in het hoger onderwijs afgeschaft. Studenten krijgen niet langer een gift maar kunnen een lening afsluiten tegen een lage rente als ze geld nodig hebben voor hun studie. Ze kunnen er 35 jaar over doen om dit geld terug te betalen. De overheid bespaart hiermee circa 630 miljoen euro per jaar, wat deels gebruikt wordt om de kwaliteit van het hoger onderwijs te verbeteren.

Enkele partijen willen de basisbeurs terug, omdat de lening voor sommige jongeren een te hoge drempel zou zijn om te gaan studeren. Anderen willen het sociaal leenstelsel intact laten.

Waar bent u het 't meest mee eens?

De basisbeurs moet opnieuw worden ingevoerd (56%)

Het huidige leenstelsel moet blijven (34%)

Weet niet / geen mening (10%)

Referenda

Op dit moment kunnen Nederlandse burgers een raadgevend referendum afdwingen over een wet of een verdrag dat recent is goedgekeurd door de Eerste en Tweede Kamer. In sommige andere landen kunnen ook bindende referenda aangevraagd worden: de uitslag van het referendum moet dan overgenomen worden.

In hoeverre bent u voorstander van referenda in Nederland: moeten er alleen raadgevende referenda mogelijk blijven of ook bindende referenda komen of wilt u helemaal geen referenda?

Alleen raadgevende referenda (politiek mag uitslag naast zich neerleggen) (16%)

Zowel raadgevende als bindende referenda (27%)

Alleen bindende referenda (politiek moet uitslag opvolgen) (26%)

Ik wil helemaal geen referenda (29%)

Weet niet / geen mening (2%)

Moeten er wat u betreft meer of minder bevoegdheden van de lidstaten naar Europa, of moeten die ongeveer hetzelfde blijven?

Meer (12%)

Ongeveer hetzelfde (25%)

Minder (59%)

Weet niet / geen mening (5%)

Maatschappelijke dienstplicht

Er zijn partijen die een maatschappelijke dienstplicht voor jongeren willen invoeren. Het idee is dat jongeren dan verplicht een periode moeten werken in bijvoorbeeld het leger of een zorginstelling. Op deze manier willen ze jongeren meer betrekken bij de maatschappij.

'Er moet een maatschappelijke dienstplicht komen voor jongeren.'

Mee eens (59%)

Mee oneens (33%)

Weet niet / geen mening (9%)

'Het volgende kabinet moet voor de helft uit vrouwelijke bewindslieden bestaan.'

Mee eens (17%)

Mee oneens (67%)

Weet niet / geen mening (16%)

Vluchtelingen

Hier volgt een vraag over vluchtelingen. Met 'toelaten' bedoelen wij het bieden van opvang en het recht om de asielprocedure te starten. Tijdens de asielprocedure wordt dan besloten of een asielzoeker wel of geen recht heeft op een verblijfsvergunning.

In hoeverre vindt u dat asielzoekers uit oorlogsgebieden (bv Syrië) in Nederland toegelaten moeten worden?

In (bijna) alle gevallen (

In de meeste gevallen wel

In de meeste gevallen niet

(Bijna) nooit

Weet niet / geen mening

In hoeverre vindt u dat economische asielzoekers in Nederland toegelaten moeten worden?

In (bijna) alle gevallen

In de meeste gevallen wel

In de meeste gevallen niet

(Bijna) nooit

Weet niet / geen mening

Kiesdrempel

In Nederland komt iedere partij die minstens één zetel haalt in de Tweede Kamer.

In sommige landen is er een kiesdrempel om te voorkomen dat er te veel kleine partijen zetels krijgen. Daar wordt een ondergrens vastgesteld hoeveel zetels een partij moet hebben om in de volksvertegenwoordiging te komen.

Vindt u dat er in Nederland een kiesdrempel met een bepaalde ondergrens zou moeten komen en zo ja, vanaf hoeveel zetels?

Ik vind dat er geen kiesdrempel moet komen, iedere partij die minstens één zetel haalt komt in de Tweede Kamer (25%)

Vanaf twee zetels (11%)

Vanaf drie zetels (18%)

Vanaf vier zetels (11%)

Vanaf vijf zetels (29%)

Weet niet / geen mening (7%)

Verplicht eigen risico in de zorg

Het verplichte eigen risico in de zorg is deze verkiezingen punt van discussie. Op dit moment is het verplichte eigen risico voor iedereen 385 euro.

Er zijn partijen die het verplichte eigen risico willen afschaffen omdat ze de zorg toegankelijk willen houden voor iedereen. Andere partijen zijn tegen: ze vrezen dat de landelijke zorgkosten te veel zullen gaan stijgen als het verplichte eigen risico verdwijnt.

Als het gaat om het verplichte eigen risico in de zorg: waar bent u het 't meest mee eens?

Het verplichte eigen risico moet afgeschaft worden (43%)

Het verplichte eigen risico moet verlaagd worden (38%)

Het verplichte eigen risico blijven zoals het nu is (circa 385 euro) (17%)

Het verplichte eigen risico moet verhoogd worden (1%)

Weet niet / geen mening (1%)

Hoe hoog zou het eigen risico wat u betreft moeten zijn?

Minder dan 50 euro (2%)

Tussen de 50-100 euro (15%)

Tussen de 100-150 euro (33%)

Tussen de 150-200 euro (25%)

Tussen de 200-250 euro (17%)

Tussen de 250-300 euro (5%)

Tussen de 300-350 euro (0%)

Tussen de 350-400 euro (0%)

Meer dan 400 euro (2%)

Weet niet / geen mening (1%)

Nationaal ZorgFonds

Er zijn partijen die een Nationaal ZorgFonds willen oprichten, waarbij het systeem van particuliere zorgverzekeraars verdwijnt. Er is dan geen eigen risico meer en één collectief basispakket voor iedereen. Volgens het CPB kost het minimaal 5 miljard euro om het ZorgFonds in te voeren.

Voorstanders van een Nationaal ZorgFonds vinden dat je de zorg niet aan de markt kunt overlaten en willen de zorg in overheidshanden. Zo voorkom je ook dat particuliere zorgverzekeraars zorggeld 'oppotten' of besteden aan dure reclamespotjes.

Tegenstanders vinden dat het te veel geld kost om het hele systeem te veranderen (minimaal 5 miljard volgens CPB), zijn bang voor langere wachtlijsten in de zorg en voor oplopende zorgkosten omdat bv. ook fysiotherapie in de basisverzekering komt. Ook vinden ze het een slechte zaak dat de keuzevrijheid van mensen vervalft: je kan immers niet meer overstappen naar een andere zorgverzekering.

Bent u voor of tegen de invoering van een Nationaal ZorgFonds?

Voor (53%)

Tegen (30%)

Weet niet / geen mening (16%)

Vluchtelingen

De afgelopen jaren zijn er veel vluchtelingen naar ons land gekomen. Er zijn partijen die vinden dat we door moeten gaan met het opvangen van vluchtelingen. Andere partijen vinden dat we geen vluchtelingen meer op moeten vangen in Nederland.

'We moeten in Nederland geen vluchtelingen meer opnemen'

Mee eens (44%)

Mee oneens (49%)

Weet niet / geen mening (7%)

Gaswinning in Groningen

Het kabinet heeft in de afgelopen kabinetsperiode de gaswinning in Groningen met de helft verlaagd, van bijna 54 miljard kuub in 2013 naar 24 miljard kuub in 2016. Dit deden ze om de kans op aardbevingen te verminderen. Wel lopen hierdoor de opbrengsten voor de

overheid flink terug: de inkomsten uit gaswinning waren in 2013 nog 15 miljard euro en was in 2016 teruggelopen naar 4 miljard euro.

Er zijn partijen die de gaswinning de komende jaren fors willen verlagen om de kans op aardbevingen te verkleinen en/of omdat ze in willen zetten op schonere manieren van energievoorziening. Andere partijen vinden de huidige verlaging voorlopig voldoende en willen de inkomsten voor de staat behouden.

Als het gaat om de aardgaswinning: wat vindt u dat er in de komende kabinetsperiode moet gebeuren?

De aardgaswinning in Groningen mag omhoog (4%)

De aardgaswinning in Groningen moet ongeveer blijven zoals het is (18%)

De aardgaswinning in Groningen moet verlaagd worden (45%)

De aardgaswinning in Groningen moet gestopt worden (26%)

Weet niet / geen mening (6%)

Legaliseren softdrugs

In Nederland is al jaren een discussie over teelt en verkoop van - vooral - wiet. Momenteel is het toegestaan om in coffeeshops wiet te verkopen, maar is het illegaal om de drugs in te kopen.

Een meerderheid in de Tweede Kamer heeft inmiddels ingestemd met een wetsvoorstel waarbij mensen een vergunning kunnen aanvragen om legaal wiet te mogen telen. Telers moeten dan belasting gaan betalen, worden gecontroleerd op kwaliteitseisen en het idee is dat de coffeeshops uiteindelijk alle wiet gaan aankopen via deze vergunninghouders. De Eerste Kamer moet nog over het wetsvoorstel stemmen.

Bent u voor of tegen het legaliseren van softdrugs in Nederland?

Voor (64%)

Tegen (29%)

Weet niet / geen mening (7%)

AOW-leeftijd

De leeftijd waarop iemand een AOW-uitkering krijgt stijgt sinds 2016 van 65 jaar naar 67 jaar in 2021. Vanaf dat moment zal de AOW-leeftijd meestijgen met de levensverwachting.

Volgens sommige partijen is een hogere pensioenleeftijd nodig om de AOW betaalbaar te houden, gezien de krimp van de beroepsbevolking en de toename van het aantal ouderen. Andere partijen denken daar anders over en willen de AOW-leeftijd terug naar 65 jaar. Er zijn ook partijen die pleiten voor een flexibel pensioen: mensen kunnen eerder dan hun 67e stoppen met werken, maar krijgen dan iets minder AOW-premie.

Als het gaat om de AOW-leeftijd: waar bent u het 't meest mee eens?

Moet terug naar 65 jaar (40%)

Moet blijven zoals het nu is (naar 67 jaar in 2021 en daarna koppelen aan de levensverwachting) (22%)

Moet flexibel worden (35%)

Weet niet / geen mening (3%)

Klimaatwet

Na de verkiezingen wordt er in de Tweede Kamer gestemd over een Klimaatwet. Het doel van de wet is dat Nederland in 2050 vrijwel geen broeikasgassen meer uitstoot. De Nederlandse wet gaat een stap verder dan de Europese regels: de EU zet in op een uitstootreductie van 40% in 2030, Nederland zou in 2030 dan 55% reductie moeten hebben.

Voorstanders van de wet vinden de EU regels te vrijblijvend en zien het liefst dat Nederland een koppositie pakt op het gebied van duurzaamheid. Tegenstanders van de wet zijn bang dat als Nederland meer duurzame maatregelen neemt dan andere landen, het de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven op de internationale markt verzwakt.

Vindt u dat deze Klimaatwet in Nederland wel of niet ingevoerd moet worden?

Ja, deze Klimaatwet moet ingevoerd worden (50%)

Nee, deze Klimaatwet moet niet ingevoerd worden (34%)

Weet niet / geen mening (16%)

Hypotheekrenteaftrek

Om het kopen van huizen en het afsluiten van hypotheeken te stimuleren, is de hypotheekrenteaftrek in het leven geroepen. De rente die je betaalt over je hypotheek mag je aftrekken van je belastbaar inkomen, waardoor je minder inkomstenbelasting

betaalt. Op dit moment wordt de renteaftrek jaarlijks in stapjes van 0,5% teruggebracht, van oorspronkelijk 52% naar 38% in 2042.

Sommige partijen willen de hypotheekrenteaftrek sneller afbouwen. Woningen zouden hierdoor goedkoper worden waardoor starters minder hoeven te lenen.

Tegenstanders vrezen juist dat als de huizenprijzen dalen, meer huizen 'onder water' komen te staan. Ook zouden die al een huis hebben gekocht in hun toekomstplannen geen rekening hebben gehouden met minder aftrek.

Vindt u dat de afbouw van hypotheekrenteaftrek moet blijven zoals hij nu is, of moet het sneller afgebouwd worden?

Houden zoals het nu is: 0,5% per jaar afbouwen (55%)

Sneller afbouwen: meer dan 0,5% per jaar afbouwen (26%)

Weet niet / geen mening (19%)

3. D66 stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen om D66 te stemmen.

Wat is zijn voor u de belangrijkste redenen om D66 te stemmen?

U kunt minimaal 2 en maximaal 3 antwoorden aankruisen.

Standpunten op het gebied van onderwijs (62%)

Standpunten op het gebied van klimaat en milieu (18%)

Standpunten ten aanzien van Europa (42%)

Standpunten op het gebied van de arbeidsmarkt (14%)

Standpunten op het gebied van moreel-ethische kwesties (bv donorregistratie, 'voltooid leven') (45%)

Standpunten op het gebied van gezondheidszorg (17%)

De mogelijkheid om te gaan regeren (18%)

De persoon van Alexander Pechtold (32%)

Anders, namelijk (15%)

Het ontslagrecht bestaat uit veel regels die de werknemer beschermen. Er zijn nu partijen die het ontslagrecht verder willen versoepelen: ze denken dat werkgevers dan sneller mensen in vaste dienst zullen nemen. De gedachte is dat als werkgevers niet bang zijn om aan een werknemer vast te blijven zitten, zij iemand makkelijker een baan geven. Tegenstanders vinden het een slechte zaak dat ook mensen met een vast contract door een versoepeling van het ontslagrecht makkelijker ontslagen kunnen worden.

'Het ontslagrecht moet verder versoepeld worden.'

Mee eens (32%)

Mee oneens (54%)

Weet niet / geen mening (14%)

Na het referendum over het associatieverdrag van de EU met Oekraïne ontstond discussie of internationale verdragen een geschikt onderwerp zijn voor een referendum.

Vindt u dat we in Nederland in principe wel of niet referenda over internationale verdragen kunnen houden?

Dat vind ik wel kunnen (25%)

Dat vind ik niet kunnen (71%)

Weet niet / geen mening (5%)

In het huidige kabinet is er geen aparte minister voor Klimaat en Energie. Deze thema's zijn ondergebracht bij andere ministeries.

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling:

'Er moet een aparte minister voor Klimaat en Energie komen in het nieuwe kabinet.'

Mee eens (65%)

Mee oneens (27%)

Weet niet / geen mening (9%)

Alexander Pechtold zei eerder dat 'het wel eens tijd voor een ander' is als D66 niet gaat deelnemen aan een volgend kabinet.

Wat vindt u: als D66 niet gaat deelnemen aan een volgend kabinet, vindt u dat Alexander Pechtold dan weg moet gaan als partijleider van D66 of vindt u dat hij dan nog mag blijven?

Hij moet dan weg gaan als partijleider (9%)

Hij mag dan best blijven als partijleider (86%)

Weet niet / geen mening (5%)

D66 haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 12 zetels in de Tweede Kamer. Op dit moment staat D66 rond de 17 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat D66 met Alexander Pechtold als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

Minder dan 10 (0%)

Tussen de 10 en 14 zetels (17%)

Tussen de 15 en 19 zetels (43%)

Tussen de 20 en 24 zetels (26%)

Tussen de 25 en 29 zetels (1%)

Tussen de 30 en 34 zetels (0%)

Tussen de 35 en 39 zetels (0%)

40 zetels of meer (2%)

Weet niet / geen mening (11%)

Wat ziet u het liefst dat D66 na de verkiezingen doet?

Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (3%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (22%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (9%)

Deelnemen aan welke coalitie dan ook (62%)

Weet niet / geen mening (5%)

Er is op dit moment geen enkele partij die alleen een meerderheid zal halen. Er zullen dus meerdere partijen in een kabinet moeten plaatsnemen.

Stel, de D66 stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat D66 na de verkiezingen in een kabinet stapt?

VVD (40%)

PvdA (60%)

CDA (48%)

PVV (3%)

SP (26%)

GroenLinks (55%)

ChristenUnie (22%)

SGP (0%)

Partij voor de Dieren (5%)

50PLUS (2%)

Artikel 1 (0%)

DENK (0%)

Forum voor Democratie (0%)

GeenPeil (0%)

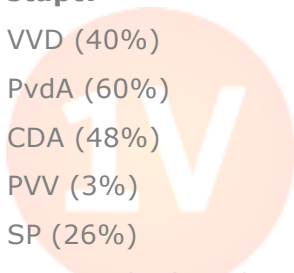
NIEUWE WEGEN (0%)

Piratenpartij (1%)

VNL (0%)

Andere partij, namelijk (0%)

Dat weet ik nog niet (1%)

Opiniepanel

Stel, D66 stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat D66 in een kabinet stapt?

VVD (13%)
PvdA (4%)
CDA (4%)
PVV (71%)
SP (16%)
GroenLinks (4%)
ChristenUnie (5%)
SGP (19%)
Partij voor de Dieren (3%)
50PLUS (20%)
Artikel 1 (11%)
DENK (37%)
Forum voor Democratie (21%)
GeenPeil (19%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (2%)
VNL (6%)
Andere partij, namelijk (0%)
Dat weet ik nog niet (1%)

Opiniepanel

Stel dat Geert Wilders na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als D66 dan in een coalitie stapt met de PVV?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (11%)
Dat zou ik niet acceptabel vinden (73%)
Weet niet / geen mening (16%)

Stel dat Mark Rutte na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als D66 dan in een coalitie stapt met de VVD?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (79%)
Dat zou ik niet acceptabel vinden (16%)
Weet niet / geen mening (5%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van D66. Stel dat het D66 na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen.

Op welke van de onderstaande punten mag D66 wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste percentage geeft aan waarop wel concessies gedaan mogen worden, het tweede getal waarop geen concessies gedaan mogen worden, en het derde getal geeft aan 'weet niet / geen mening')

Extra investeren in onderwijs (42%, 49%, 9%)

40 Procent van de energie duurzaam opwekken in 2030 (44%, 46%, 10%)

Versoepeling ontslagrecht (64%, 22%, 15%)

Hulp bij zelfdoding bij 'voltooid leven' (53%, 34%, 14%)

Hypotheekrenteaftrek sneller afbouwen (ipv. 0,5% per jaar met 2% per jaar afbouwen)
(43%, 49%, 8%)

Opiniepanel

4. GroenLinks-stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen op GroenLinks te stemmen.

In de campagne van GroenLinks speelt lijsttrekker Jesse Klaver een grote rol. Zo gaat hij het land in voor zogenaamde 'meetups', grote bijeenkomsten waarin hij duizenden potentiële kiezers naar Amerikaans voorbeeld toespreekt.

Wat vindt u van deze manier van campagne voeren van GroenLinks?

Dat vind ik een goede manier van campagne voeren (83%)

Ik zou liever een ander soort campagne zien (8%)

Weet niet / geen mening (9%)

'De campagne van GroenLinks gaat te veel over de persoon van Klaver en te weinig over de inhoud.'

Mee eens (22%)

Mee oneens (69%)

Weet niet / geen mening (9%)

GroenLinks heeft vergaande plannen voor klimaat en milieu. Deze willen ze financieren door vergroenende heffingen en belastingen, zoals een kilometerheffing (rekeningrijden) en een spitsheffing in het verkeer, een hoger BTW tarief voor vlees en vis (van 6 naar 21%, de vleestaks) en een belasting op vliegtickets onder het motto 'de vervuiler betaalt.' In totaal gaat het om zo'n 20 mld aan milieuheffingen.

Kunt u van de onderstaande maatregelen aangeven of u het wel of geen probleem om hier extra voor te betalen als daarmee maatregelen voor klimaat en milieu gerealiseerd kunnen worden?

Het eerste percentage geeft aan dat het geen probleem is, het tweede percentage dat het wel een probleem is en het derde percentage 'weet niet / geen mening'

Belasting op vliegtickets (82%, 14%, 5%)

Hoger BTW tarief voor vlees en vis (van 6 naar 21%, de vleestaks) (64%, 29%, 7%)

Kilometerheffing in verkeer (rekeningrijden) (78%, 19%, 4%)

Extra betalen voor rijden in spits (60%, 34%, 6%)

'De kinderbijslag moet inkomensafhankelijk worden.'

Mee eens (85%)

Mee oneens (13%)

Weet niet / geen mening (2%)

'Asielzoekers moeten direct na aankomst de mogelijkheid krijgen om te werken.'

Mee eens (60%)

Mee oneens (19%)

Weet niet / geen mening (22%)

GroenLinks haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 4 zetels in de Tweede Kamer. Op dit moment staat de GroenLinks rond de 15 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat GroenLinks met Jesse Klaver als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

Minder dan 10 (6%)

Tussen de 10 en 14 zetels (40%)

Tussen de 15 en 19 zetels (42%)

Tussen de 20 en 24 zetels (6%)

Tussen de 25 en 29 zetels (1%)

Tussen de 30 en 34 zetels (0%)

Tussen de 35 en 39 zetels (0%)

40 zetels of meer (0%)

Weet niet / geen mening (5%)

Stel, GroenLinks stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat de GroenLinks na de verkiezingen in een kabinet stapt?

U moet minimaal 2 en kan maximaal 3 partijen aankruisen.

VVD (7%)

PvdA (51%)

CDA (27%)

PVV (8%)

SP (55%)

D66 (75%)

ChristenUnie (11%)
SGP (0%)
Partij voor de Dieren (12%)
50PLUS (3%)
Artikel 1 (1%)
DENK (3%)
Forum voor Democratie (0%)
GeenPeil (0%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (1%)
VNL (0%)
Andere partij, namelijk (0%)
Dat weet ik nog niet (3%)

Stel, de GroenLinks stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat GroenLinks in een kabinet stapt?

Kruis minimaal 1 en maximaal 3 partijen aan.

VVD (42%)
PvdA (11%)
CDA (13%)
PVV (63%)
SP (4%)
D66 (2%)
ChristenUnie (8%)
SGP (13%)
Partij voor de Dieren (3%)
50PLUS (16%)
Artikel 1 (9%)
DENK (25%)
Forum voor Democratie (18%)
GeenPeil (18%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (14%)
VNL (6%)
Andere partij, namelijk (0%)

Dat weet ik nog niet (1%)

Wat ziet u het liefst dat GroenLinks na de verkiezingen doet?

Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (6%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (47%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (1%)

Deelnemen aan welke coalitie dan ook (41%)

Weet niet / geen mening (6%)

Stel dat Geert Wilders na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als GroenLinks dan in een coalitie stapt met de PVV?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (19%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (67%)

Weet niet / geen mening (15%)

Stel dat Mark Rutte na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als GroenLinks dan in een coalitie stapt met de VVD?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (61%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (32%)

Weet niet / geen mening (7%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van GroenLinks. Stel dat GroenLinks na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen.

Op welke van de onderstaande punten mag GroenLinks wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste getal geeft aan dat er wel concessies op gedaan mogen worden, het tweede getal dat dat niet mag gebeuren en het derde getal geeft aan 'weet niet / geen mening')

Extra belastingmaatregelen voor klimaat en milieu (vervuiler betaalt) (53%, 45%, 2%)

Rekeningrijden invoeren (80%, 17%, 4%)

Verschillen tussen inkomens in Nederland verkleinen (nivelleren) (40%, 56%, 4%)

Extra investeren in ouderenzorg (39%, 58%, 3%)

Eigen risico in zorg afschaffen (59%, 37%, 4%)

Kerncentrale Borssele dicht (47%, 40%, 13%)

Klimaatwet met strenge klimaatdoelstellingen doorvoeren (40%, 48%, 12%)

5. CDA-stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen om op het CDA te gaan stemmen.

Vindt u het duidelijk of onduidelijk waar het CDA voor staat op het gebied van normen en waarden?

Heel duidelijk (56%)

Redelijk duidelijk (38%)

Niet zo duidelijk (6%)

Heel onduidelijk (0%)

Weet niet / geen mening (0%)

Deze week is er in de Tweede Kamer een wetsvoorstel ingediend om de verheerlijking van terroristisch geweld strafbaar te stellen. Dit wetsvoorstel maakt het mogelijk om de personen die de gruwelijkheden van terroristisch geweld verheerlijken, bijvoorbeeld op sociale media, aan te pakken.

Volgens critici is dit symboolpolitiek omdat het in de praktijk niet te handhaven zou zijn.

Bent u het eens of oneens met de volgende stelling:

'Verheerlijking van terroristisch geweld moet strafbaar gesteld worden.'

Mee eens (90%)

Mee oneens (5%)

Weet niet / geen mening (4%)

Er is discussie over zittenblijven in het voortgezet onderwijs. Als leerlingen niet meer blijven zitten maar een verplichte zomerschool volgen om zwakke vakken bij te spijkeren levert dit een besparing op de onderwijsuitgaven op.

Tegenstanders vinden dat financiële overwegingen geen argument mogen zijn voor het welzijn van zwakke leerlingen.

Wat vindt u dat er moet gebeuren met zittenblijven in het voortgezet onderwijs: moet dit mogelijk blijven of moet dit verboden worden?

Zittenblijven moet mogelijk blijven (86%)

Zittenblijven moet verboden worden (7%)

Weet niet / geen mening (7%)

Het CDA haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 13 zetels in de Tweede Kamer. Op dit moment staat het CDA op ongeveer 19 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat het CDA met Sybrand Buma als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

Minder dan 10 (0%)

Tussen de 10 en 14 zetels (8%)

Tussen de 15 en 19 zetels (34%)

Tussen de 20 en 24 zetels (39%)

Tussen de 25 en 29 zetels (5%)

Tussen de 30 en 34 zetels (1%)

Tussen de 35 en 39 zetels (0%)

40 zetels of meer (0%)

Weet niet / geen mening (12%)

Wat ziet u het liefst dat het CDA na de verkiezingen doet?

Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (3%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (10%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (34%)

Deelnemen aan welke coalitie dan ook (43%)

Weet niet / geen mening (10%)

Stel, het CDA stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat het CDA na de verkiezingen in een kabinet stapt?

U moet minimaal 2 en kan maximaal 3 partijen aankruisen.

VVD (59%)

PvdA (30%)

PVV (12%)

SP (15%)

D66 (60%)

GroenLinks (25%)

ChristenUnie (35%)

SGP (9%)
Partij voor de Dieren (3%)
50PLUS (5%)
Artikel 1 (0%)
DENK (0%)
Forum voor Democratie (4%)
GeenPeil (0%)
NIEUWE WEGEN (1%)
Piratenpartij (0%)
VNL (3%)
Andere partij, namelijk (0%)
Dat weet ik nog niet (2%)

Stel, het CDA stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat het CDA in een kabinet stapt?

Kruis minimaal 1 en maximaal 3 partijen aan.

VVD (16%)
PvdA (18%)
PVV (63%)
SP (20%)
D66 (12%)
GroenLinks (22%)
ChristenUnie (10%)
SGP (11%)
Partij voor de Dieren (8%)
50PLUS (14%)
Artikel 1 (15%)
DENK (40%)
Forum voor Democratie (2%)
GeenPeil (6%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (2%)
VNL (2%)
Andere partij, namelijk (0%)
Dat weet ik nog niet (2%)

Opiniepanel

Stel dat Geert Wilders na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als het CDA dan in een coalitie stapt met de PVV?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (35%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (61%)

Weet niet / geen mening (4%)

Stel dat Mark Rutte na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als het CDA dan in een coalitie stapt met de VVD?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (78%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (17%)

Weet niet / geen mening (4%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van het CDA. Stel dat het CDA na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen.

Op welke van de onderstaande punten mag het CDA wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste percentage geeft aan dat er wel concessies op gedaan mogen worden, het tweede percentage dat er geen concessie over gedaan mag worden en het derde percentage is 'weet niet / geen mening'

Strafbaar stellen van verheerlijking van geweld (44%, 45%, 12%)

Extra geld voor Defensie (38%, 52%, 10%)

Invoering maatschappelijke dienstplicht voor jongeren (64%, 24%, 12%)

Extra geld naar gezinnen (49%, 35%, 16%)

Geen rekeningrijden invoeren (45%, 33%, 23%)

Streng immigratie- en asielbeleid (25%, 65%, 11%)

Geen legalisering wietteelt (52%, 33%, 15%)

Terugdraaien leenstelsel, basisbeurs terug (49%, 36%, 16%)

6. ChristenUnie-stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn alleen gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen om op de CU te stemmen.

Wat is zijn voor u de belangrijkste redenen om ChristenUnie te stemmen?

U kunt minimaal 2 en maximaal 3 antwoorden aankruisen.

Standpunten op het gebied van gezin (41%)

Standpunten ten aanzien van klimaat en milieu (28%)

Standpunten op het gebied van de arbeidsmarkt (17%)

Standpunten op het gebied van medisch-ethische kwesties (bv abortus, euthanasie, 'voltooid leven') (52%)

Standpunten op het gebied van vluchtelingen (33%)

De mogelijkheid om te gaan regeren (9%)

De persoon van Gert-Jan Segers (27%)

Anders, namelijk (12%)

De ChristenUnie heeft uitgesproken standpunten op het gebied van medisch-ethische kwesties. Zo is de partij geen voorstander van abortus, euthanasie en hulp bij zelfdoding bij 'voltooid leven'.

Hoe zwaar wegen de standpunten van de ChristenUnie bij medisch-ethische kwesties bij het bepalen van uw stem?

Heel zwaar (21%)

Redelijk zwaar (50%)

Niet zo zwaar (21%)

Helemaal niet zwaar (7%)

Weet niet / geen mening (1%)

'Er moet een speciale minister voor ouderenbeleid komen.'

Mee eens (39%)

Mee oneens (48%)

Weet niet / geen mening (13%)

'Asielzoekers mogen meteen na aankomst vrijwilligerswerk doen.'

Mee eens (73%)

Mee oneens (15)

Weet niet / geen mening (12%)

De ChristenUnie haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 5 zetels in de Tweede Kamer. Op dit moment staat de ChristenUnie op ongeveer 7 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat de ChristenUnie met Gert-Jan Segers als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

Minder dan 5 (4%)

Tussen de 5 en de 9 zetels (89%)

Tussen de 10 en 14 zetels (5%)

Tussen de 15 en 19 zetels (0%)

Tussen de 20 en 24 zetels (0%)

25 zetels of meer (0%)

Weet niet / geen mening (3%)

Wat ziet u het liefst dat de ChristenUnie na de verkiezingen doet?

Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (16%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (24%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (20%)

Deelnemen aan welke coalitie dan ook (30%)

Weet niet / geen mening (10%)

Stel, de ChristenUnie stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat de ChristenUnie na de verkiezingen in een kabinet stapt?

U moet minimaal 2 en maximaal 3 partijen aakruisen.

VVD (32%)

PvdA (34%)

CDA (79%)

PVV (7%)

SP (16%)

D66 (31%)

GroenLinks (27%)

SGP (23%)
Partij voor de Dieren (7%)
50PLUS (3%)
Artikel 1 (0%)
DENK (0%)
Forum voor Democratie (1%)
GeenPeil (0%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (0%)
VNL (1%)
Andere partij, namelijk (0%)
Dat weet ik nog niet (3%)

Stel, de ChristenUnie stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat de ChristenUnie in een kabinet stapt?

Kruis minimaal 1 en maximaal 3 partijen aan.

VVD (27%)
PvdA (8%)
CDA (5%)
PVV (74%)
SP (14%)
D66 (23%)
GroenLinks (15%)
SGP (2%)
Partij voor de Dieren (7%)
50PLUS (16%)
Artikel 1 (11%)
DENK (34%)
Forum voor Democratie (4%)
GeenPeil (6%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (1%)
VNL (6%)
Andere partij, namelijk (0%)
Dat weet ik nog niet (2%)

Stel dat Geert Wilders na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als de ChristenUnie dan in een coalitie stapt met de PVV?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (17%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (77%)

Weet niet / geen mening (6%)

Stel dat Mark Rutte na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als de ChristenUnie dan in een coalitie stapt met de VVD?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (71%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (20%)

Weet niet / geen mening (9%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van de ChristenUnie. Stel dat de ChristenUnie na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen.

Op welke van de onderstaande punten mag de ChristenUnie wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste percentage geeft aan dat er wel concessies op gedaan mogen worden, het tweede percentage dat dat niet mag en het derde percentage is 'weet niet / geen mening'

Invoering maatschappelijke dienstplicht voor jongeren (76%, 20%, 9%)

Extra geld naar gezinnen (53%, 39%, 8%)

Geen hulp bij zelfdoding bij 'voltooid leven' (31%, 56%, 14%)

Investeren in ouderenzorg (30%, 65%, 5%)

Zondagswerk mag worden geweigerd (42%, 49%, 9%)

Flink investeren in duurzame energie (40%, 54%, 7%)

Verhoging budget Defensie

De ChristenUnie heeft uitgesproken standpunten op het gebied van medisch-ethische kwesties. Zo is de partij geen voorstander van abortus, euthanasie en hulp bij zelfdoding bij 'voltooid leven'.

Stel dat de partij deze niet zou hebben, is de kans dat u dan ChristenUnie zou stemmen dan groter of maakt het geen verschil?

Dan zou ik zeker ChristenUnie stemmen

Dan zou ik waarschijnlijk ChristenUnie stemmen (5%)

Dan zou ik waarschijnlijk niet ChristenUnie stemmen (35%)

Dat zou voor mij geen verschil maken (45%)

7. PVV-stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen om PVV te stemmen.

Debat

Wilders heeft onder andere twee televisiedebatten afgezegd bij RTL en is niet aanwezig bij het Radio 1 verkiezingsdebat. De andere lijsttrekkers van de grotere partijen gaan hier wel met elkaar in debat over verkiezingsthema's.

Wilders debatteert nu met alleen Mark Rutte in EenVandaag en de avond voor de verkiezingen met twee andere lijsttrekkers in het NOS verkiezingsdebat.

'Ik zou het liefst zien dat Wilders aan meer grote verkiezingsdebatten deelneemt.'

Mee eens (47%)

Mee oneens (36%)

Weet niet / geen mening (17%)

De PVV heeft een verkiezingsprogramma van 1 A4'tje waar kort de standpunten van de partij beschreven staan. Bij de meeste standpunten staat niet uitgelegd hoe de partij dit in de praktijk wil verwezenlijken, waar critici over vallen.

Als u kijkt naar onderstaande opvattingen over het verkiezingsprogramma van de PVV, waar bent u het dan het meest mee eens?

Ik zou willen dat de PVV duidelijker aangeeft hoe ze het PVV-programma in de praktijk wil uitvoeren (49%)

Ik heb geen behoefte aan meer duidelijkheid over de uitvoering van het PVV-programma in de praktijk (44%)

Weet niet / geen mening (8%)

'Ik zou het liefst zien dat de PVV een democratischer partij wordt met leden'

Mee eens (46%)

Mee oneens (30%)

Weet niet / geen mening (24%)

De PVV haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 15 zetels in de Tweede Kamer, waarvan er nu nog 12 zetels over zijn. Op dit moment staat de PVV op ongeveer 22 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat de PVV met Geert Wilders als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

- Minder dan 10 (0%)
- Tussen de 10 en 14 zetels (2%)
- Tussen de 15 en 19 zetels (8%)
- Tussen de 20 en 24 zetels (29%)
- Tussen de 25 en 29 zetels (24%)
- Tussen de 30 en 34 zetels (20%)
- Tussen de 35 en 39 zetels (6%)
- 40 zetels of meer (6%)
- Weet niet / geen mening (6%)

Wat ziet u het liefst dat de PVV na de verkiezingen doet?

- Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (15%)
- Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (7%)
- Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (39%)
- Deelnemen aan welke coalitie dan ook (28%)
- Weet niet / geen mening (10%)

Er is op dit moment geen enkele partij die alleen een meerderheid zal halen. Er zullen dus meerdere partijen in een kabinet moeten plaatsnemen.

Stel, de PVV stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat de PVV na de verkiezingen in een kabinet stapt?

U moet minimaal 2 en kan maximaal 3 partijen aankruisen.

- VVD (30%)
- PvdA (2%)
- CDA (37%)
- SP (33%)
- GroenLinks (11%)
- ChristenUnie (6%)

SGP (9%)
Partij voor de Dieren (8%)
Artikel 1 (1%)
DENK (1%)
Forum voor Democratie (30%)
GeenPeil (9%)
NIEUWE WEGEN (1%)
Piratenpartij (2%)
VNL (34%)
Andere partij, namelijk (2%)
Dat weet ik nog niet

Stel, de PVV stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat de PVV in een kabinet stapt?

Kruis minimaal 1 en maximaal 3 partijen aan.

VVD (39%)
PvdA (53%)
CDA (10%)
SP (11%)
GroenLinks (40%)
ChristenUnie (6%)
SGP (6%)
Partij voor de Dieren (4%)
50PLUS (29%)
Artikel 1 (11%)
DENK (28%)
Forum voor Democratie (1%)
GeenPeil (1%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (1%)
VNL (1%)
Andere partij, namelijk (0%)
Dat weet ik nog niet (3%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van de PVV. Stel dat de PVV na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen, dan moet de partij bepaalde standpunten bijstellen (concessies doen) om tot een regeerakkoord te komen.

Op welke punten uit het PVV-verkiezingsprogramma mag de PVV wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste percentage geeft aan dat er wel een concessie op gedaan mag worden, het tweede percentage dat dat niet mag en het derde percentage is 'weet niet / geen mening')

Geen asielzoekers meer toelaten (30%, 68%, 2%)

Geen immigranten meer toelaten uit islamitische landen (22%, 76%, 3%)

Alle moskeeën in Nederland dicht (56%, 35%, 9%)

Alle islamitische scholen in Nederland dicht (29%, 65%, 6%)

Verbod op de koran in Nederland (63%, 27%, 10%)

Nederland uit Europa (35%, 56%, 9%)

Eigen risico in de zorg geheel afschaffen (45%, 51%, 4%)

AOW naar 65 jaar (39%, 55%, 6%)

Intrekken van alle tijdelijk verstrekte verblijfsvergunningen (38%, 53%, 9%)

Stel dat Mark Rutte na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als de PVV dan in een coalitie stapt met de VVD?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (56%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (35%)

Weet niet / geen mening (9%)

Wat zou de doorslag kunnen geven om wel op de PVV te stemmen?

Een sterk optreden van Wilders in het EenVandaag en/of NOS televisiedebat (17%)

Meer informatie over hoe de PVV haar standpunten in de praktijk wil doorvoeren (52%)

Een iets gematigdere toon van Wilders (23%)

Als de VVD de grootste partij dreigt te worden (16%)

Als de PVV stijgt in de peilingen (4%)

Als de PVV bekend maakt met welke partijen ze het liefst willen regeren (7%)

Iets anders, nl: (4%)

8. PVDA-stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen om PvdA te stemmen.

Lijsttrekker

Voor de verkiezingscampagne begon, had de PvdA twee keuzes: Lodewijk Asscher als lijsttrekker, of Diederik Samsom. Uiteindelijk won Lodewijk Asscher het de lijsttrekkersverkiezing.

Vindt u dat Lodewijk Asscher de beste lijsttrekker is voor de PvdA in deze campagne, of had u liever Diederik Samsom als lijsttrekker gezien?

Lodewijk Asscher is de beste lijsttrekker (47%)

Ik had liever Diederik Samsom als lijsttrekker gezien (24%)

Weet niet / geen mening (29%)

Wat vindt u van de huidige koers van de PvdA?

Moet linkser (32%)

Is goed zoals het is (42%)

Moet rechtser (3%)

Weet niet / geen mening (24%)

De PvdA haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 38 zetels in de Tweede Kamer, waarvan er nu nog 35 zetels over zijn. Op dit moment staat de PvdA op ongeveer 12 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat de PvdA met Lodewijk Asscher als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

Minder dan 10 (0%)

Tussen de 10 en 14 zetels (17%)

Tussen de 15 en 19 zetels (60%)

Tussen de 20 en 24 zetels (11%)

Tussen de 25 en 29 zetels (6%)

Tussen de 30 en 34 zetels (0%)

Tussen de 35 en 39 zetels (0%)

40 zetels of meer (2%)

Weet niet / geen mening (4%)

Wat ziet u het liefst dat de PvdA na de verkiezingen doet?

Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (7%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (51%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (1%)

Deelnemen aan welke coalitie dan ook (35%)

Weet niet / geen mening (7%)

Er is op dit moment geen enkele partij die alleen een meerderheid zal halen. Er zullen dus meerdere partijen in een kabinet moeten plaatsnemen.

Stel, de PvdA stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat de PvdA na de verkiezingen in een kabinet stapt?

U moet minimaal 2 en kan maximaal 3 partijen aankruisen.

VVD (11%)

CDA (22%)

PVV (0%)

SP (33%)

D66 (79%)

GroenLinks (88%)

ChristenUnie (28%)

SGP (1%)

Partij voor de Dieren (5%)

50PLUS (2%)

Artikel 1 (1%)

DENK (2%)

Forum voor Democratie (0%)

GeenPeil (0%)

NIEUWE WEGEN (0%)

Piratenpartij (0%)

VNL (0%)

Andere partij, namelijk (0%)

Dat weet ik nog niet (2%)

Stel, de PvdA stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat de PvdA in een kabinet stapt?

Kruis minimaal 1 en maximaal 3 partijen aan.

VVD (27%)

CDA (6%)

PVV (71%)

SP (3%)

GroenLinks (5%)

ChristenUnie (3%)

SGP (16%)

Partij voor de Dieren (3%)

50PLUS (32%)

Artikel 1 (6%)

DENK (29%)

Forum voor Democratie (26%)

GeenPeil (27%)

NIEUWE WEGEN (1%)

Piratenpartij (1%)

VNL (6%)

Andere partij, namelijk (0%)

Dat weet ik nog niet (1%)

Stel dat Geert Wilders na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als de PvdA dan in een coalitie stapt met de PVV?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (4%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (92%)

Weet niet / geen mening (4%)

Stel dat Mark Rutte na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als de PvdA dan in een coalitie stapt met de VVD?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (65%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (27%)

Weet niet / geen mening (8%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van de PvdA. Stel dat de PvdA na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen, dan moet de partij bepaalde standpunten bijstellen (concessies doen) om tot een regeerakkoord te komen.

Op welke punten mag de PvdA wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste percentage geeft aan dat er geen concessie op gedaan kan worden, en het tweede percentage dat dat wel mag en het derde percentage is 'weet niet / geen mening')

Beperkt vluchtelingen meer opnemen in Nederland (37%, 58%, 5%)

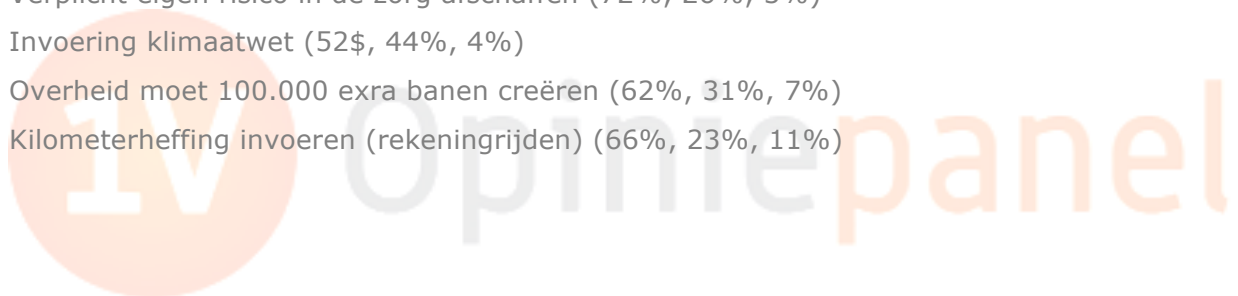
Flexibele AOW invoeren (je mag eerder stoppen met werken, krijgt wel minder premie) (68%, 27%, 4%)

Verplicht eigen risico in de zorg afschaffen (72%, 26%, 3%)

Invoering klimaatwet (52%, 44%, 4%)

Overheid moet 100.000 extra banen creëren (62%, 31%, 7%)

Kilometerheffing invoeren (rekeningrijden) (66%, 23%, 11%)

10. SP-stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen om SP te stemmen.

De SP haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 15 zetels in de Tweede Kamer. Op dit moment staat de SP op ongeveer 16 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat de SP met Emile Roemer als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

Minder dan 10 (4%)

Tussen de 10 en 14 zetels (14%)

Tussen de 15 en 19 zetels (48%)

Tussen de 20 en 24 zetels (24%)

Tussen de 25 en 29 zetels (2%)

Tussen de 30 en 34 zetels (0%)

Tussen de 35 en 39 zetels (0%)

40 zetels of meer (0%)

Weet niet / geen mening (8%)

Vindt u dat Emile Roemer de beste lijsttrekker is voor de SP in deze campagne, of had u liever een andere lijsttrekker gezien?

Emile Roemer is de beste lijsttrekker (62%)

Ik had liever een andere lijsttrekker gezien (23%)

Weet niet / geen mening (15%)

Wat ziet u het liefst dat de SP na de verkiezingen doet?

Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (8%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (64%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (1%)

Deelnemen aan welke coalitie dan ook (24%)

Weet niet / geen mening (4%)

Leger

Er zijn partijen die weinig tot geen geld willen investeren in defensie, omdat ze liever zien dat Nederland een vredesleger krijgt in plaats van een oorlogsleger, dat zich focust op vredesmissies.

Andere partijen willen het bestaande (aanvals)leger wil houden en hier soms ook extra in investeren.

Vindt u het een goede of een slechte zaak als het Nederlandse leger omgevormd wordt van een aanvalsleger naar een vredesleger?

Een goede zaak (44%)

Een slechte zaak (33%)

Weet niet / geen mening (23%)

Er is op dit moment geen enkele partij die alleen een meerderheid zal halen. Er zullen dus meerdere partijen in een kabinet moeten plaatsnemen.

Stel, de SP stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat de SP na de verkiezingen in een kabinet stapt?

U moet minimaal 2 en kan maximaal 3 partijen aankruisen.

VVD (2%)

CDA (36%)

PVV (11%)

PvdA (47%)

D66 (25%)

GroenLinks (75%)

ChristenUnie (8%)

SGP (1%)

Partij voor de Dieren (21%)

50PLUS (16%)

Artikel 1 (0%)

DENK (1%)

Forum voor Democratie (1%)

GeenPeil (0%)

NIEUWE WEGEN (1%)

Piratenpartij (2%)

VNL (1%)

Andere partij, namelijk (1%)

Dat weet ik nog niet (6%)

Stel, de SP stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat de SP in een kabinet stapt?

VVD (79%)

CDA (8%)

PVV (59%)

PvdA (23%)

D66 (23%)

GroenLinks (4%)

ChristenUnie (2%)

SGP (12%)

Partij voor de Dieren (2%)

50PLUS (5%)

Artikel 1 (7%)

DENK (26%)

Forum voor Democratie (2%)

GeenPeil (3%)

NIEUWE WEGEN (0%)

Piratenpartij (0%)

VNL (4%)

Andere partij, namelijk (0%)

Dat weet ik nog niet (2%)

Stel dat Geert Wilders na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als de SP dan in een coalitie stapt met de PVV?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (36%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (59%)

Weet niet / geen mening (5%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van de SP. Stel dat de SP na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen, dan

moet de partij bepaalde standpunten bijstellen (concessies doen) om tot een regeerakkoord te komen.

Op welke punten mag de SP wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste percentage geeft aan dat er wel concessies op gedaan mogen worden, het tweede percentage geeft aan dat dat niet mag en het derde percentage is 'weet niet / geen mening')

Geen vluchtelingen meer opnemen in Nederland (58%, 34%, 8%)

Invoering Nationaal ZorgFonds (32%, 64%, 4%)

Eigen risico in de zorg afschaffen (24%, 71%, 5%)

AOW naar 65 jaar (40%, 55%, 5%)

Leger omvormen tot vredesmacht (niet meedoen aan aanvalsoorlogen, alleen nog vredesmissies uitvoeren) (60%, 24%, 17%)

Basisbeurs invoeren voor studenten (leenstelsel afschaffen) (45%, 48%, 7%)

Verzorgingshuizen blijven open (26%, 71%, 2%)

Invoering rekeningrijden (67%, 19%, 15%)

11. VVD-stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen om VVD te stemmen.

Normen en waarden

De VVD vindt normen en waarden deze verkiezingen een belangrijk thema. Mark Rutte plaatste een paginagrote advertentie in kranten gericht 'aan alle Nederlanders' waarin hij stelt dat 'het het soms lijkt of niemand meer normaal doet'. Hij schreef hierin ook: 'Doe normaal of ga weg', doelend op mensen die zich niet willen aanpassen aan onze normen en waarden. Daarnaast heeft de VVD nu ook de slogan 'doe. normaal' aan haar campagnespotjes op tv toegevoegd.

Geef aan of u het eens of oneens bent met de volgende stelling:

'De VVD brengt het thema normen en waarden op een goede manier onder de aandacht'

Mee eens (79%)

Mee oneens (13%)

Weet niet / geen mening (9%)

De VVD haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 41 zetels in de Tweede Kamer, waarvan er nu nog 40 zetels over zijn. Op dit moment staat de VVD op ongeveer 22 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat de VVD met Mark Rutte als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

Minder dan 10 (0%)

Tussen de 10 en 14 zetels (1%)

Tussen de 15 en 19 zetels (3%)

Tussen de 20 en 24 zetels (16%)

Tussen de 25 en 29 zetels (44%)

Tussen de 30 en 34 zetels (24%)

Tussen de 35 en 39 zetels (7%)

40 zetels of meer (2%)

Weet niet / geen mening (3%)

Wat ziet u het liefst dat de VVD na de verkiezingen doet?

Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (2%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (4%)

Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (47%)

Deelnemen aan welke coalitie dan ook (42%)

Weet niet / geen mening (5%)

Er is op dit moment geen enkele partij die alleen een meerderheid zal halen. Er zullen dus meerdere partijen in een kabinet moeten plaatsnemen.

Stel, de VVD stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat de VVD na de verkiezingen in een kabinet stapt?

U moet minimaal 2 en kan maximaal 3 partijen aankruisen.

D66 (70%)

PvdA (3%)

CDA (11%)

PVV (15%)

SP (2%)

GroenLinks (12%)

ChristenUnie (17%)

SGP (6%)

Partij voor de Dieren (1%)

50PLUS (6%)

Artikel 1 (0%)

DENK (0%)

Forum voor Democratie (5%)

GeenPeil (0%)

NIEUWE WEGEN (1%)

Piratenpartij (1%)

VNL (5%)

Andere partij, namelijk (1%)

Dat weet ik nog niet (4%)

Stel, de VVD stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat de VVD in een kabinet stapt?

Kruis minimaal 1 en maximaal 3 partijen aan.

D66 (7%)

PvdA (16%)

CDA (2%)

PVV (55%)

SP (46%)

GroenLinks (33%)

ChristenUnie (2%)

SGP (5%)

Partij voor de Dieren (11%)

50PLUS (13%)

Artikel 1 (21%)

DENK (45%)

Forum voor Democratie (2%)

GeenPeil (5%)

NIEUWE WEGEN (0%)

Piratenpartij (2%)

VNL (2%)

Andere partij, namelijk (0%)

Dat weet ik nog niet (1%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van de VVD. Stel dat de VVD na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen, dan moet de partij bepaalde standpunten bijstellen (concessies doen) om tot een regeerakkoord te komen.

Op welke punten mag de VVD wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste percentage geeft aan dat er wel concessies op gedaan mogen worden, het tweede percentage dat dat niet mag en het derde percentage is 'weet niet / geen mening')

2 Miljard euro naar de zorg in verpleeghuizen (44%, 53%, 3%)

Behouden van verplicht eigen risico in de zorg (68%, 29%, 4%)

Strafbaar stellen van illegaliteit (29%, 64%, 7%)

Behouden sociaal leenstelsel in hoger onderwijs (65%, 28%, 7%)

1 Miljard euro naar Defensie (35%, 63%, 3%)

Voorkomen van invoering van kilometerheffing (rekeningrijden) (54%, 39%, 7%)

Geen vluchtelingen meer opnemen in Nederland (54%, 42%, 4%)

Stel dat Geert Wilders na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als de VVD dan in een coalitie stapt met de PVV?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (35%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (60%)

Weet niet / geen mening (5%)

12. PvdD-stemmers en twijfelaars

De volgende vragen zijn gesteld aan mensen die hebben aangegeven zeker te weten of te overwegen om PvdD te stemmen.

'De Partij voor de Dieren zou haar naam moeten aanpassen om te laten zien dat het geen one-issue partij is'

Mee eens (46%)

Mee oneens (45%)

Weet niet / geen mening (9%)

De Partij voor de Dieren heeft haar verkiezingsprogramma niet laten doorrekenen door het CPB, waar veel andere partijen dit wel hebben gedaan.

De Partij voor de Dieren vindt dat de doorrekening van het CPB maar een beperkte waarde heeft omdat geen enkel partijprogramma volledig wordt doorgevoerd. Verder zei Marianne Thieme: "Van een politieke visie laat je door een Centraal Planbureau rekensommetjes maken, om overal de prijs van te bepalen. Maar niet alles van waarde heeft een prijs."

Vindt u het een goede of een slechte zaak dat de Partij voor de Dieren haar verkiezingsprogramma niet heeft laten doorrekenen door het CPB?

Een goede zaak (48%)

Een slechte zaak (21%)

Weet niet / geen mening (11%)

Vleestaks

Er zijn partijen die de belasting op vlees willen verhogen van 6% naar 21%. Hierdoor wordt het duurder voor consumenten om vlees te kopen.

Vindt u het wel of geen probleem om meer te betalen voor vlees?

Dat vind ik wel een probleem (12%)

Dat vind ik geen probleem (77%)

Weet niet / geen mening (11%)

De Partij voor de Dieren haalde in 2012 bij de landelijke verkiezingen 2 zetels in de Tweede Kamer. Op dit moment staat de PvdD op ongeveer 7 zetels in de peilingen.

Hoeveel zetels denkt u dat de Partij voor de Dieren met Marianne Thieme als lijsttrekker gaat halen bij de landelijke verkiezingen op 15 maart?

- Tussen de 0 en 4 zetels (19%)
- Tussen de 5 en 9 zetels (59%)
- Tussen de 10 en 14 zetels (9%)
- Tussen de 15 en 19 zetels (0%)
- Tussen de 20 en 24 zetels (1%)
- Tussen de 25 en 29 zetels (0%)
- Tussen de 30 en 34 zetels (0%)
- Tussen de 35 en 39 zetels (0%)
- 40 zetels of meer (0%)
- Weet niet / geen mening (12%)

Wat ziet u het liefst dat de Partij voor de Dieren na de verkiezingen doet?

- Ze moeten plaatsnemen in de oppositie (15%)
- Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een linkse koers (36%)
- Alleen deelnemen aan een coalitie met vooral een rechtse koers (5%)
- Deelnemen aan welke coalitie dan ook (25%)
- Weet niet / geen mening (19%)

Er is op dit moment geen enkele partij die alleen een meerderheid zal halen. Er zullen dus meerdere partijen in een kabinet moeten plaatsnemen.

Stel, de Partij voor de Dieren stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen ziet u het liefst dat de Partij voor de Dieren na de verkiezingen in een kabinet stapt?

U moet minimaal 2 en kan maximaal 3 partijen aankruisen.

- VVD (14%)
- D66 (32%)
- PvdA (29%)
- CDA (19%)
- PVV (8%)
- SP (53%)
- GroenLinks (60%)

ChristenUnie (10%)
SGP (10%)
50PLUS (9%)
Artikel 1 (1%)
DENK (0%)
Forum voor Democratie (5%)
GeenPeil (1%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (5%)
VNL (3%)
Andere partij, namelijk (1%)
Dat weet ik nog niet (4%)

Stel, de Partij voor de Dieren stapt na de verkiezingen in een kabinet.

Met welke partijen wilt u zeker niet dat de Partij van de Dieren in een kabinet stapt?

Kruis minimaal 1 en maximaal 3 partijen aan.

VVD (52%)
D66 (10%)
PvdA (18%)
CDA (17%)
PVV (59%)
SP (7%)
GroenLinks (13%)
ChristenUnie (7%)
SGP (16%)
50PLUS (5%)
Artikel 1 (7%)
DENK (32%)
Forum voor Democratie (3%)
GeenPeil (4%)
NIEUWE WEGEN (0%)
Piratenpartij (1%)
VNL (6%)
Andere partij, namelijk (0%)

Dat weet ik nog niet (3%)

Stel dat Mark Rutte na de verkiezingen minister-president wordt.

Zou u het wel of niet acceptabel vinden als de Partij voor de Dieren dan in een coalitie stapt met de VVD?

Dat zou ik wel acceptabel vinden (38%)

Dat zou ik niet acceptabel vinden (38%)

Weet niet / geen mening (24%)

Hieronder volgen enkele punten uit het verkiezingsprogramma van de Partij voor de Dieren. Stel dat de Partij voor de Dieren na de verkiezingen in gesprek gaat met andere partijen om een kabinet te vormen, dan moet de partij bepaalde standpunten bijstellen (concessies doen) om tot een regeerakkoord te komen.

Op welke punten mag de Partij van de Dieren wat u betreft concessies doen, en op welke punten niet?

Het eerste percentage is dat er wel concessies op gedaan mag worden, het tweede percentage dat dat niet mag en het derde percentage is 'weet niet / geen mening'

Invoering vleestaks (belasting op vlees van 6% naar 21%) (51%, 39%, 11%)

Invoering Nationaal Zorgfonds (46%, 37%, 18%)

Verbod op onverdoofd ritueel slachten (17%, 69%, 14%)

Verbod op megastallen (16%, 74%, 10%)

Invoering van de Klimaatwet (30%, 58%, 12%)

7. Premier

De volgende vragen zijn gesteld aan alle deelnemers.

Wie van de onderstaande politici moet volgens u de premier van het volgende kabinet worden?

Lodewijk Asscher (8%)

Sybrand Buma (12%)

Jesse Klaver (6%)

Alexander Pechtold (15%)

Emile Roemer (4%)

Mark Rutte (18%)

Gert-Jan Segers (1%)

Geert Wilders (17%)

Weet niet / geen mening (19%)

Stel dat er nu een centrum-linkse coalitie zou komen, wie van de onderstaande politici vindt u dan de beste premier van zo'n kabinet?

Lodewijk Asscher (15%)

Sybrand Buma (26%)

Jesse Klaver (7%)

Alexander Pechtold (28%)

Emile Roemer (7%)

Weet niet / geen mening (17%)

1V Opiniepanel